

Whore, Witch, Saint, Goddess? Sheela-na-gig: ilmiö ja historia

Ilona Tuomi

Johdanto

Myöhäiskeskiajalta peräisin olevat Sheela-na-gig-veistokset ovat viime aikoina vakiinnuttaneet asemansa populaarikulttuurissa. Näistä alastomista naisshahmoista on tullut ikoneita niin kirjojen kansiin, koruihin kuin koriste-esineisiin, ja niille on Internetissä perustettu lukuisia ’fanisivustoja’¹. Taiteilijat noteerasivat Sheeloen taipumuksen ihastuttaa ja vihasuttaa jo tätä ennen, ja Sheelat ovat olleetkin inspiraation lähde sekä kirjallisuudessa, musiikissa että kuvataiteessa.² Suomalaisille television katsojille Sheelat saattoivat tulla tutuiksi irlantilaisesta televisiosarjasta Ballykissangel. Sarjan jaksossa nimeltä Rock Bottom kylän väkeä hätkähdytti alaston naisveistos, jota arkeologit olivat tulleet noutamaan kylästä tarkempaa tutkimusta varten.³ Mitä Sheela-na-gig-veistokset sitten oikein ovat?

A Dictionary of Celtic Mythology kuvaa Sheeloa irlantilaisiksi kiviveistoksiksi, jotka kuvaavat alastonta naista, jonka jalat ovat etäällä toisistaan ja siten paljastavat vaginan (MacKillop 1998, 385). Sheelat ovat tyypillisesti joko seisovassa tai kyykyssä olevassa asennossa, ja usein toinen tai molemmat kädet koskettavat sukupuolielimiä tai ainakin osoittavat niiden suuntaan. Yleensä sukupuolielimiä on painotettu lisäksi liioittelemalla niiden kokoa ja yksityiskohtia. Sheeloa on löydetty tusinan verran Länsi-Euroopan eri osista, mutta ylivoimaisesti eniten Brittein saarilta, eritoten Irlannista, jossa veistoksia on yli sata. Suurin osa veistoksista on sijoitettu joko kirkkojen ja luostarien seiniin, lähelle ovea tai ikkunaa, sekä linnojen seiniin ja muureihin.

-
- 1 Katso esim. www.sheelanagig.org, www.irelands-sheelanagigs.org/archive, www.beyond-the-pale.org.uk/sheela1.htm, www.bandia.net/sheela/SheelaFront.html ja www.geocities.com/wellesley/1752/sheela.html. Kaikki sivustot luettu 24.7.2009.
 - 2 Esimerkkeinä Nobel-kirjailija Seamus Heaney’n runo *Sheelagh na Gig at Kilpeck (Station Island)*. 1985. New York: Farrar, Straus, Giroux, sekä englantilaisen rock-artisti PJ Harvey’n kappale *Sheela-na-gig* vuodelta 1992 (*Albumi Dry*). Maalauksitaiteen esimerkeistä katso esim. Marron, F. 2004. ‘Meetings with Remarkable Sheela-na-Gigs’. *Goddess Alive*. [<http://www.goddessalive.co.uk/issue5/issue5.html>] ja Withers, J. 1991. ‘Nancy Spero’s American-Born “Sheela-na-gig”’. *Feminist Studies* vol. 17, no. 1, 51–56.
 - 3 Ballykissangelin kotisivut: <http://www.worldproductions.com/wp/Content/shows/ballyk/info/episode.csp@episodeID=4.thm>

Kuva 1. Sheela-na-gig, Sier Kieran; Sheela-na-gig, Cavan ja Sheela-na-gig, Ballylarkin. Kaikki kolme Sheelaa kuuluvat Irlannin kansallismuseon kokoelmaan. Piirrookset: Darren Maher.

Tarkastellessaan Sheeloja katsoja voi hyvinkin ajatella katsovansa kahta eri naista. Veistosten vulva näyttäytyy isona ja liioiteltuna ja viittaa nuoruuteen ja hedelmällisyyteen. Veistosten ylävartalo puolestaan, usein pääkallomainen pää sekä rintakehässä törröttävät kylkiluut, antaa vaikutelman luisevasta, kuihtuneesta, jo ikääntyneestä naisesta. Ylävartalon hedelmättömyys kuvastuu erityisen hyvin rinnoista, jotka, sikäli kun ne ylipäättään on kuvattu, ovat usein pienet, litteät ja roikkuvat, keskenään epäsymmetriset ja anatomisesti luonnottomalla paikalla. Sheelat ovat melkein poikkeuksetta kaljuja, ja kasvat ovat usein epämiellyttävässä virneessä. Irlannin kansallismuseon tutkija Eamonn P. Kelly onkin todennut, että Sheelojen kuvaaminen groteskeiksi, kauhistuttaviksi ja rumiksi tuntuu olleen tarkan harkinnan tulos (1996, 35). Veistosten toteuttamisessa on huomattavia eroja: useimmiten Sheelat ovat kömpelösti veistettyjä, mutta joukossa on myös ammattimiesten taidonnäytteitä. Vaikka Sheelat jakavatkin keskenään tietyt peruspiirteet, todellisuudessa kahta samanlaista ei ole olemassa, ja jokainen Sheela on omanlaisensa kokonaisuus.

Sheelat saivat olla rauhassa vuosisatoja ilman, että niihin kiinnitettiin juuri mitään erityistä huomiota. Kun Sheelat noin 160 vuotta sitten tulivat yleiseen tietoon, ne herättivät hämmennystä eikä niiden vastaanotto ollut useinkaan kovin lämmin. Nolostuneet papit ja kiusaantunut kirkkoväki saattoivat siirtää, piilottaa ja jopa tuhota veistoksia. Osa veistoksista on aikojen saatossa jäänyt köynnösten ja muun kasvillisuuden alle niin, että ne yleensä tulevat ihmisten tietoon vasta, kun rakennuksia aletaan entisöidä.⁴ Uusien Sheelojen löytymisestä raportoidaan

4 Katso esimerkiksi Byrne 1902, 87; Manning 1987, 278; Lyons 1937, 127-128 ja Leask 1936, 313.

jatkuvasti, mutta määrä, joka on säilynyt meidän päiviimme, on luultavasti vain murto-osa niiden alkuperäisestä lukumäärästä. Uusin tutkimus esittää, että olemassa on 90 irlantilaista Sheelaa (lisäksi 20, joista löytyy ainoastaan merkintöjä erilaisissa lähteissä), 46 englantilaista Sheelaa (lisäksi yksi, josta löytyy ainoastaan merkintöjä), 6 skotlantilaista ja 5 walesilaista Sheelaa. Lisäksi yksittäisiä veistoksia on löytynyt myös Tanskasta, Saksasta ja Ranskasta (Freitag 2004, 4).

Sheelat olivat pitkään arkeologinen kuriositeetti, ja tutkijat pitivät niitä barbaarisina ja huonoa makua osoittavina säädttömyyksinä. Sheeloihin viitattiin usein lyhyesti, ja maininnat keskittyivät enimmäkseen vain hiljakkoin löydettyjen Sheeojen raportointiin. Akateeminen tutkimus alkoi vakavasti kiinnostua Sheeloista 1900-luvun alkupuolella, ja sen jälkeen tulkintamallit ovat vaihdelleet laidasta laitaan: tutkijat ovat lähestyneet aihetta esikristillisen mytologian, arkeologian, taidehistorian tai kristinuskon viitekehyksistä käsin. Pohjan nykyaikaiselle Sheela-tutkimukselle loi Edith M. Guest, joka vuonna 1935 listasi silloin tiedossa olleet Sheelat ja loi niille ensimmäisen taksonomian (Guest 1936, 107-129).

Sheeloista ei ole olemassa tekstilähteitä. Aikaisimpana mainintana Sheeloista pidetään vuonna 1631 Tuamin alueen papeille annettua määräystä piilottaa *'images obesae et aspectui ingratae'* (katseelle haitalliset ja epämiellyttävät kuvat). Tämän on arveltu tarkoittavan Sheeloja, mutta varmuutta asiasta ei ole. Toinen samantyyppinen maininta on vuodelta 1676. Siinä määräyksenä on polttaa Sheelat. Sama määräys annettiin toistamiseen vuotta myöhemmin (Corish 1981, 65-66). Keskiäikaisten tekstilähteiden puute on saanut tutkijat esittämään erilaisia teorioita Sheeojen olemassaolosta. Sheeojen on tulkittu esittävän esimerkiksi apotropaionia⁵, jäännettä esikristillisestä hedelmällisyyskultista, Suuren Äiti-Maa Jumalattaren representaatiota, muinaisskandinaavista Freijaa, kelttiläistä luomisen ja tuhoamisen jumalatarta, epäsiiveillistä noitaa, pyhimystä, keskiäikaista varoitusta lihan himoja vastaan, kristillistä veistosta *Mater Ecclesiasta* sekä synnytyksissä auttavaa esi-äidin henkeä. Vaikka tulkintojen vyöry saattaa tietystä mielessä olla hengästyttävä, on eri teorit mahdollista jakaa kolmeen eri kategoriaan sen perusteella miten ne ovat tulkinneet Sheeojen alkuperää, merkitystä ja funktiota.. Nämä kolme eri kategoriaa, a) esikristillinen, b) kristillinen ja c) gynosentrinen, nousevat selkeästi esiin Sheeojen tutkimushistoriasta, mutta ne eivät ole täysin toisensa poissulkevia. Ryhmittely auttaa kuitenkin erottamaan tutkimuksen päälinjat ja hahmottamaan eri tulkintakehykset.

Muissa Pohjoismaissa Sheeloista keskusteltiin kiivaasti 1970-luvulla, kun Tanskasta ja Norjasta löydettiin Sheeloja muistuttavia hahmoja. Niiden arveltiin

5 Apotropaion = esine, jolla kuvitellaan olevan maagista, suojelevaa voimaa. Apotropia (kreik. apo-tro'paios = onnettomuutta torjuva) torjuntataikuuks; menetelmät joita on käytetty pahan torjumiseen maagisin keinoin. Aikio & Vornanen 1981.

kulkeutuneen pohjoiseen Euroopasta vaikutteita saaneiden vaeltavien muurarien mukana.⁶ Myös Suomesta on aikaisemman tutkimuksen mukaan löydetty Sheeloja muistuttava pronssinen hedelmällisyssymbolina pidetty patsas, mikä kuitenkin paljastui väärinkäsitykseksi (Tuomi 2009, 8). Suomessa Sheela-tutkimusta ei ole tehty, lukuun ottamatta uskontotieteilijä Aila Viholaisen artikkelia *Suitsimalla pienennetty paha – joitakin himokkaita kuvallisia aiheita ja motiiveja keskiajalta* (2006, 139-169). Tämän artikkelin tarkoituksena on tarjota lyhyt yleisesitys Sheela-na-gig-veistoksista sekä katsaus niiden tähänastiseen tutkimushistoriaan.

Mitä Sheela-na-gig tarkoittaa?

Sheela-na-gig on nimi, josta on tullut tutkijoiden käyttämä termi Sheeloja käsiteltäessä, vaikka kukaan ei ole täysin varma sen merkityksestä.⁷ Monet tutkijat ovat samaa mieltä kuin Eamonn P. Kelly, joka esittää nimen olevan englanninkielinen käännös alkuperäisestä iirinkielisestä nimestä. Kellyn mukaan tavallisimmat tulkinnat ovat *Sighle na gCioch* 'the old hag of the breasts' tai *Síle-ina-Giob*, 'sheela (a name for an old woman) on her hunkers'. Veistoksia on Brittein saarilla kutsuttu monilla muillakin nimillä, esimerkiksi *the Devil Stone*, *the Idol*, *the Evil Eye Stone*, *Julia the Giddy*, *Shiela O'Dwyer*, *Cathleen Owen*, *St Shanahan*, *Whore*, *the Witch* ja *the Hag of the Castle* (Kelly 1996, 5).

Miksi Sheeloja sitten alettiin kutsua nimellä Sheela-na-gig? Vuonna 1840 nimi esiintyi ensimmäistä kertaa painetussa lähteessä, kun muinaistutkija Thomas O'Connor, joka työskenteli *Ordnance Survey*⁸ parissa, kertoi näkemästään veistoksesta Kiltinän kirkossa, Tipperaryn kreivikunnassa. Paikalliset katsoivat figuurin kuvaavan naista, jonka nimi oli ollut *Sile ni Ghig*. O'Connor kirjoitti näkemästään figuurista hyvin monisanaisesti ja yritti hämmennykseltään ymmärtää, miksi oli tehty moinen kuva, jonka 'asenne ja ilmaisu yhdessä esittävät mitä rumimman kuvan moraalittomuudesta ja riettaudesta'. Paikallisen tradition mukaan kuva esitti jo edesmennyt naista, joka oli tullut tunnetuksi siitä, ettei hänen elämellisellä ja järjettömällä käytöksellään ollut mitään rajoja ja joka lopulta 'johti itsensä tuhoon'. O'Connor ei ymmärtänyt, miksi sellainen veistos oli

6 Katso esimerkiksi Rump 1976, 40-48; 1978, 38-42; Nørrelykke 1977, 34-37 ja Carlsson 1978, 30-37.

7 Myös muodot Sheela na Gig, Sheelanagig ja Sheila na Gig ovat yleisiä.

8 Ordnance Survey aloitettiin vuonna 1791, ja sen tarkoituksena oli kartoittaa Britannia uudella, tarkemmalla tavalla. Luonnollisena jatkona tälle oli Irlannin kartoitus, joka aloitettiin 1820-luvulla kreivikunta kerrallaan. Kartoituksen tarkoituksena ei ollut ainoastaan selvittää paikkojen sijaintia, vaan tavoitteena oli myös kerätä lisäinformaatiota esimerkiksi historiasta, paikannimistä ja arkkitehtuurisista raunioista. Freitag 2004, 16.

kunnon kristittyjen katseltavana pyhässä paikassa eli kirkossa. Hän yritti selittää asiaa sillä, että figuuri olisi peräisin esikristilliseltä ajalta, jolloin ’hyvät vanhat, filosofiset pakanat’ olisivat veistäneet sen jonkinlaisessa hyvästä tarkoittavassa ja opettavaisessa tarkoituksessa. Vaikka kyseessä olisikin ollut pakanoiden moraalista elämää suosiva ja paheesta varoittava tarkoitus, ei O’Conor voinut käsittää, miten kirkko olisi sallinut sellaisen kuvituksen olla seinällään. Hän tulikin siihen tulokseen, että kivi oli peräisin muusta rakennuksesta, esimerkiksi linnasta, ja piloihin taipuva ihminen oli tuonut sen kirkkoon. Toinen mahdollisuus oli, että huumorintajultaan omituinen mielipuolet olisi veistänyt sen seinään kirkon raunioitumisen jälkeen (O’Conor 1840, 171-174).

John O’Donovan, joka oli myös Ordnance Surveyn miehiä, kirjoitti kaksi viikkoa myöhemmin kivisestä idolista, joka oli löydetty Cashelin linnasta ja joka oli ’luonteeltaan todellakin hyvin itämainen’. O’Donovan kutsui figuuria nimellä *Sheela Ny-Gigg* ja pyysi muilta akateemikoilta arvioita sen luonteesta ja alkuperästä. Kirjeessään hän mainitsi myös kaksi muuta Sheelaa ja totesi O’Conoria hämmentäneestä Sheelasta, että ’osoittaa todella huonoa makua laittaa moinen figuuri kristilliseen kirkkoon’. O’Donovan piti veistosta korkeintaan 300 vuoden ikäisenä ja kertoi, että se oli pantu kirkkoon ärsyttämään Sheela Ny Gigin jälkeläisiä. Vaikka näitä edellä mainittuja lausuntoja pidetään ensimmäisinä viittauksina Sheeloihin, käy O’Donovanin kirjeestä ilmi, että hän tunsi kaksi herraa, nimeltään Clibborn ja Sir Gay Ollgohagh, jotka ’puhuivat paljon’ kyseisistä figuureista (O’Donovan 1840, 152). Sheeloen olemassaolosta siis kyllä tiedettiin, mutta niistä kirjoitettiin ensimmäisen kerran vasta vuonna 1840.

Ensimmäisen selityksen Sheeloen olemassaololle antoi saksalainen matkailija Johann Georg Kohl, joka vuonna 1843 julkaisi matkapäiväkirjansa *Reisen in Irland*, jonka hän oli kirjoittanut matkatessaan ympäri Irlantia paria vuotta aikaisemmin. Matkallaan Kohl oli halunnut nähdä Sheelan, mutta valitettavasti hän ei kuitenkaan kerro, mistä oli kuullut veistoksista ensimmäistä kertaa, tai mistä yhteydestä ne olivat hänelle aiemmin tuttuja. Kohl kutsui veistosta nimellä ’*Shila na Gigh*’, jonka hän oli kääntänyt sekä englanniksi ’*Cicely of the brench*’ että saksaksi ’*Cecilie vom Zweig*’. Kertomuksessaan Kohl kuvaa, kuinka hän henkilökohtaisesti näki veistoksen, joka ’paljasti sen, mikä naisille on salaisinta’. Kohlin informanttina toimi vanha irlantilainen mies, joka kertoi hänelle, että veistoksia kutsuttiin myös nimellä ’female exhibition’. Kohl kuvaa irlantilaisia ihmisiä, jotka olivat hyvin huolissaan ’pahan silmän’ vaikutuksesta: se saattoi tuoda mukanaan runsaasti epäonnea sen kohteeksi joutuneelle. Kohlin kertoman mukaan, tämän pahan silmän vaikutusta vastaan oli kuitenkin kehitetty erilaisia menetelmiä, ja yksi näistä liittyi naisiin, jotka olivat tehneet asiasta ammatin itselleen. Kohl jatkaa kertomalla, kuinka miehet, jotka olivat joutuneet pahan silmän uhreiksi, pyysivät apua tähän ongelmaan tietynlaisilta naisilta, joita kutsuttiin myös nimellä ’*Shila*

na Gigh'. Kohl ei tiennyt, mistä nimi juontaa juurensa, mutta hänen mukaansa alaston naisveistos paljasti juuri sen, minkä nuorukaiset katsoivat tuovan 'hyvää onnea' (1843, 205-208). Termi, jota tutkijat alkoivat käyttää vasta myöhemmin, oli mitä ilmeisimmin tunnettu jo aikaisemmin eikä sillä viitattu ainoastaan veistoksiin vaan myös tietyn ammatin valinneisiin naisiin.⁹ Pahan silmän torjumisen katsottiin olevan perimmäinen syy Sheelojen olemassaololle 1800-luvulla. Niiden ehdotettiin toimineen muun muassa hautakivinä, jotka suojelivat kuolleiden lepoa ja varmistivat rauhallisen 'unen' neutralisoimalla pahan silmän vaikutukset (Clibborn 1840-1844, 565-576).

Sheela-na-gig -nimeä on analysoitu jo kohta 200 vuoden ajan, mutta konsensusta sen merkityksestä tai alkuperästä ei ole saavutettu. Erilaisista tulkinnoista kenties mielenkiintoisimman ja tutkimuksen kannalta hedelmällisimmän on esittänyt saksalainen Barbara Freitag. Freitag sai selville, että nimi on vanhempi kuin mitä kirjalliset lähteet antavat ymmärtää, sillä vuonna 1781 erään brittiläisen sotaluksen nimi oli Sheilah-nagig. HMS Sheilah-nagig joutui sittemmin ranskalaisten käsiin Barbadosen edustalla Karibianmerellä. Nimi oli siis tunnettu silloisen suuren yleisönkin joukossa. Valitettavasti tätä aikaisempaa todistetta Sheela-na-gig -nimen käytöstä ei ole. Freitagin tarjoama uudenlainen selitys Sheela-na-gig -nimelle perustuu hänen vanhoja ja uusia slangisanakirjoja käsitteleviin tutkimuksiinsa. Mikään aikaisempi selitysmalli ei hänen mukaansa selitä patsaiden silmiinpistäväntä piirrettä: ylikorostettua vulvaa. Ratkaisu tähän ilmiön ja nimen ristiriitaisuuteen saattaisi olla seuraava: Englanniksi *gig*, *gigg*, *gigge* ja *geig* tarkoittavat 'naisten salaisimpia paikkoja' sekä vulvaa tai ne on käännetty latinaksi '*puenda muliebria*'. Erityisesti Pohjois-Englannissa ja Skotlannissa *gig* oli myös nimi löyhämoraaliselle naiselle, kevytenkätiselle tytölle tai prostituoidulle (Freitag 1998 & 1999, 65-67). Tämä selitysmalli toimisi hyvin yhdessä ensimmäisten Sheelojen merkitystä selittävien kertomusten kanssa. Oliko Sheela-na-gig nainen, joka torjuntataikuuden avulla karkotti pahan silmän tai torjui sen vaikutuksen? Alettiinko kivistä veistää voimakkaita taikalukuja näitä naisia esikuvana pitäen? Ensimmäiset kirjalliset lähteet Sheeloista ovat huomattavan myöhäisiä, eikä niiden yhdistäminen myöhäiskeskiaikaisiin perinteisiin ole lainkaan ongelmatonta, mutta on silti mahdollista, että myöhäisenkin folklore voi auttaa Sheelojen arvoituksen ratkaisemisessa.

9 Samantyyppisen todistuksen Sheeloista antoi noin sata vuotta myöhemmin eräs nainen, jota Edith M. Guest oli haastatellut tehdessään tutkimusta Sheeloista. Nainen ei ollut ymmärtänyt kysymystä Sheeloista lainkaan, sillä nainen oli pienestä pitäen ymmärtänyt sanan tarkoittavan tiettytyyppistä vanhaa naista (*hag*). Guest 1936, 127.

Jumalattaret valepuvussa – Sheelojen esikristilliset tulkinnat

Suuren yleisön mielissä Sheelat ovat peräisin esikristilliseltä ajalta, kelttien jälkeensä jättämiä reliikkejä, jotka toimivat osana hedelmällisyysriittejä. Sheelat on toki helppo yhdistää hedelmällisyyskulttiin, vaikka niiden sekundaariset sukupuolipiirteet ovatkin hyvin minimaaliset. On todisteita siitä, että naiset yhä tänäkin päivänä käyvät koskettamassa Sheeloja hedelmättömyyden hoitamiseksi ja tulevan synnytyksen turvaamiseksi.¹⁰ Tämä ei kuitenkaan suoranaisesti viittaa kelttiläiseen hedelmällisyyskulttiin, sillä esimerkiksi keltologi Miranda Green on esittänyt, keltit eivät koskaan korostaneet hedelmällisyyteen liittyviä attribuutteja, eivätkä ihmisten sukupuolielimet olleet koskaan liioiteltuja kelttiläisessä taiteessa (1986, 206; 212-213). Miksi Sheelat sitten kuitenkin yhdistetään keltteihin?

Keltologi Anne Ross katsoo, että aikaisimmassa ikonografisessa muodossaan Sheelat kuvaavat kelttien alueellisia jumalattaria. Kelttiläisen ajattelun perustana toimi dualismi, ja kaikella oli kelteille kahtalainen merkitys. Myös taide saatettiin nähdä kahdella eri tavalla, aivan kuten jumalatarakin: luoja ja tuhoaja, lempeä ja julma, äitijumalatar ja sodan suojelija. Ross yhdistää kelttien sodan jumalattaren Cichuiliin, vastenmielisyyttä herättäneeseen naiseen *The Destruction of Da Derga's Hostel*-kertomuksesta. Tämän Ross puolestaan yhdistää Sheeloihin (1973, 139-148).

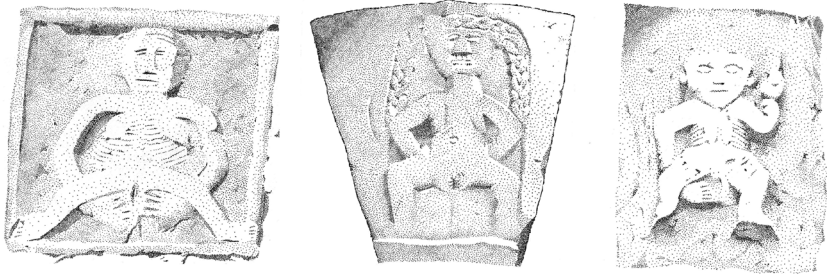
*The Destruction of Da Derga's Hostel*¹¹-kertomuksessa on kaksi eri naishahmoa, joihin Sheeloja on verrattu. Cichuilin, joka on jo muutenkin äärimmäisen ruma, 'alempi huuli' roikkuu hänen polvissaan asti.¹² Tämän on katsottu tarkoittavan naisen sukupuolielimiä, mikä puolestaan yhdistää hahmon Sheeloihin. Toinen kertomuksen nainen on nimeltään Cailb, jonka parta ulottui polviin saakka ja hänen suunsa oli toisella puolella päästä.¹³ Cailb pyytää päästä hostelliin sisään, mikä saa kuningas Conaire Mórin rikkomaan hänelle asetut kiellot (iiriksi *geis*, mon. *geisi*) ja lopulta tarinan lopussa kuningas saa surmansa. Toinen kertomus, joka on saanut tutkijat miettimään Sheelojen mahdollista kelttiläistä alkuperää on *The Adventures*

10 Katso esim. O'Connor 1991, 11 ja Donovan 1994, 11.

11 *The Destruction of Da Derga's Hostel*in (iiriksi *Tógail Bruidne Da Derga*) pääversio koottiin yhteen 1000-luvulla kahdesta 800-luvun versiosta. Täydellisenä kertomus on säilynyt kahdessa 1300-luvun käsikirjoituksessa ja osittain kuudessa muussa käsikirjoituksessa. Kertomus on yksi pisimmistä ja taidokkaimmista varhaisirlantilaisista saagoista. Ó Cathasaigh 1996, 203-204. Tämän artikkelin puitteissa tarinan koko referoiminen ei ole mielekäästä, mutta englanniksi käännös löytyy esim. Gantz 1981, 61-106.

12 'Behind him came a huge, black, gloomy, big-mouthed, ill-favoured woman; if her snout were thrown against a branch, the branch would support it, while her lower lip extended to her knee.' Gantz 1981, 71.

13 'As long as a weaver's beam, and as black, her two shins. She wore a very fleecy, striped mantle. Her beard reached her knees, and her mouth was on one side of her head.' Gantz 1981, 76.

Kuva 2. Sheela-na-gig, Dunaman; Sheela-na-gig, Rahara ja Sheela-na-gig, Aghadoe. Raharan Sheela kuuluu Roscommon County Museumin kokoelmaan. Dunamanin Sheela ja Aghadoen Sheela ovat edelleen *in situ*, molemmat linnojen seinissä. Piirroksat: Darren Maher.

*of the Sons of Eochaid Muigmedón*¹⁴. Kertomuksessa lukija tutustuu vanhaan, rumaan, noitamaiseen naiseen, joka suudelman myötä muuttuu mitä ihanimmaksi neidoksi, ja sanoo nimekseen Sovereignty¹⁵. Tällä neidolla on valta kuninkuuteen ja hän voi testata kuninkaiksi pyrkiviä nuoria miehiä antaakseen vallan sille, jolla on voimaa kohdata vastenmielisiä ja kauhistuttavia asioita, taisteluita ja konflikteja. Molemmissa kertomuksissa esiintyvään vanhaan, rumaan naiseen on viitattu kun Sheelujen on tulkittu esittävän kelttiläistä jumalataria. Ruma, vanha nainen symboloi Sheelujen ylävartaloa, ja kaunis Sovereignty puolestaan veistosten alavartaloa.

Sheelat todellakin näyttävät aivan siltä, että ne esittäisivät kahta eri naista tai naisen kahta eri puolta. Tätä mieltä ovat olleet monet tutkijat, joiden mielestä Sheelujen ylävartalo symboloi jumalattaren tuhoamiseen liittyviä attribuutteja. Hedelmällinen alavartalo puolestaan viittaa jumalattaren luomiseen ja lisääntymiseen liittyviin ominaisuuksiin. Sheelat ovat yhteydessä siihen perustavanlaatuisen suhteeseen, joka ihmisillä on kuolemaan ja erotiikkaan, tuhoon ja luomiseen. Kuten kirjallisuuden tutkija Vivian Mercier on sanonut kommentoidessaan Sheeloja: 'Seksi viittaa kuolemaan, sillä jos kuolemaa ei olisi, lisääntymiselle ei olisi tarvetta' (1991, 55-56). Myös tutkija James Dunnin mukaan Sheelat ovat yhteydessä siihen suhteeseen, joka ihmisillä on kuolemaan ja erotiikkaan. Dunnin mukaan Sheelat polveutuvat näistä edellä mainittujen kertomusten suojelevista ja tuhoavista naisista, jotka edustavat maata ja oikeutta maahan. Kuten monen muunkin samantyyppisen patsaan, myös Sheelan rooli oli

14 The Adventures on the Sons of Eochaid Muigmedón (iiriksi *Echtra Mac Echach Muigmedoin*) on käännetty kahdesta 1300-luvun käsikirjoituksesta: *The Yellow Book of Lecan* ja *the Book of Ballymote*. Stokes 1903, 172. Englanninkielinen käännös löytyy esim. Stokes 1903, 172-207.

15 Suomeksi *sovereignty* kääntyy esimerkiksi sanoilla ylin valta tai suvereniteetti.

suojeleva ja apotropiaattinen. Erityisesti kristinuskon saapumisen jälkeen Sheelojen tehtävä oli suojella ja puolustaa maata. Koska tiedot aikaisemmasta esikristillisestä maailmasta suodattuivat kristittyjen kirjoittajien kautta, muuttuivat voimakkaat naihahmot, jumalattaret ja sankarittaret, vanhaksi noitamaiseksi akaksi. Valta suojella ja tuhota jäi kuitenkin elämään hahmossa, ja tämä on sama valta, jota myös Sheelat pitävät hallussaan. Sheeloissa näkyy erotiikan ja kuoleman eli tuhon ja luomisen dualismi hyvin selkeästi. Luostareihin Sheelojen kuvat laitettiin Dunnin mukaan siksi, että luostarit eivät toimineet ainoastaan pyhinä paikkoina, vaan myös linnoituksina ja varastoina. Tällaisina turvapaikkoina ne tarvitsivat kaiken mahdollisen suojauksen (1977, 72-84).

Kelttiläisten kielten ja kirjallisuuden professori Patrick K. Ford puolestaan on tulkinnut Sheeloja sopimattomuus-käsitteen näkökulmasta ja tullut siihen tulokseen, että Sheelat ovat selkeästi irlantilaisia sopimattomuuden ilmaisuja ja kertovat paikallisista sukupuoleen liittyvistä olettamuksista. Ford käsittelee artikkelissaan paljon erilaisia rajoja ja toteaa, että 'sopimattomuus antaa meille luvan ylittää ne kulttuurin rajat, jotka ottavat huomioon sivilisaation'. Näitä ovat esimerkiksi lait, tabut ja muut rajoitukset, jotka estävät itsekästä, mielihalujen tyydyttämiseen tähtäävää elämää ja suosivat sen sijaan työsuuntautunutta, sosiaaliseen rakentuvuuteen perustuvaa ajatusta. Nainen ilmentää tätä itsekästä mielihaluihin perustuvaa periaatetta ja on sen vuoksi vihollinen: luonto on kulttuurin, edistyksen ja järkevän ajattelun antiteesi. Naisellisuus häiritsi, koska se heijasti inhimillistä kuolevaisuutta, ja naisen vartalo edusti ennemminkin luontoa kuin maskuliinisia ja kulttuurisia saavutuksia. Erityisesti naisen sukupuolielimet ilmentävät sitä toiseutta, joka tarjoaa linkin kulttuurin ja sopimattomuuden välille. Sheelojen genitaalit ovat suurennetut, koska ne Fordin mielestä korostavat rooliaan toiseuden läheteinä. Figuurit ovat karkean ja uhkaavan näköisiä, mikä korostaa, että toiseus on vaarallista niille kulttuurisille rajoille, jotka mahdollistavat edistyksen ja sivilisaation. Vaikka kirkolla saattoikin olla oma syynsä sijoittaa Sheelat kirkkojen ovensuihin, assosioivat irlantilaiset naisen sukupuolielimet vanhastaan voimiin, jotka liittyivät pahan torjumiseen sekä tuhoamiseen. Irlantilaisille, joiden elämää säätelivät niin fyysiset rajat kuin erilaiset tabutkin, nämä sopimattomuuden representaatiot toimivat muistutuksena kulttuurin eri rajoista. Paljastetut naisen sukupuolielimet olivat sokeeraavat, koska ne symboloivat sitä toista maailmaa, joka oli järjestäytyneen yhteiskunnan tuolla puolen, ja näin ollen kaikkea sitä uhkaa, jota vastaan varhaisen irlantilaisen yhteiskunnan piti taistella (Ford 1998, 179-183; 190).

Vaikka mytologia ei tutkijapari Joanna McMahonin ja Jack Robertsinkin mukaan selitä kokonaisuutena Sheelojen olemassaoloa, auttaa se kuitenkin ymmärtämään, miksi Sheeloista tuli niin suosittuja ja hyväksytyjä erityisesti Irlannissa. Mytologian avulla voidaan myös selittää Sheelojen laaja kirjo, sillä jokainen

Sheela saattaa kuvata juuri oman alueensa ihmisten näkemystä kuninkuuden jumalattaresta. McMahon ja Roberts esittävät teoksessaan *The Sheela-na-gigs of Ireland and Britain. The Divine Hag of the Christian Celts – An Illustrated Guide* teorian, jonka mukaan Sheelat saattavat olla ainoita jäljelle jääneitä viitteitä aidosta kelttiläisestä traditiosta: uskosta naispuoleiseen jumaluuteen, joka esiintyi *cailleachin*¹⁶ muodossa. Vulva, joka esitetään yhtäältä abstraktina symbolina, toisaalta luonnollisena osana naisen anatomiaa voidaan McMahonin ja Robertsin mukaan nähdä porttina, jonka läpi kaikki elämä virtaa. Symbolisessa merkityksessä vulvassa nähdään epäsuorasti viitteitä voimaan, joka liittyy elämään, kuolemaan ja uudestisyntymiseen. Lisäksi vulva on se paikka, jossa eri voimat ja maailmat toisaalta erottuvat toisistaan ja toisaalta yhtyvät toisiinsa. Tämän jumalattaren, jonka sukupuolielimet olivat korostetun liioitellut, pääasiallisena tehtävänä oli pahojen voimien torjuminen, mutta Sheelaan liitettiin myös hedelmällisyyteen liittyvä aspekti. Kaiken kaikkiaan Sheelat esittivät 'kelttiläisen taiteen jatkumossa olevaa rituaalia, jumalallista riittä, joka oli jähmettynyt symboliseen hyväksyntään, elämän ja kuoleman ympärillä' (McMahon & Roberts 2001, 74; 84; 101).

Kelttiläinen jumalatar ei ole ainoa naispuoleinen jumaluus, johon Sheelat on yhdistetty. Brittiläinen arkeologi Brian Branston argumentoi sen puolesta, että Sheelat olisivat skandinaavisen jumalattaren Freijan kuvia. Freija, joka oli hedelmällisyyden jumalatar, esitti Branstonin mukaan näkyvää osaa siinä hedelmällisyysriitissä, joka kulttuurivaihdon tuloksena tuli tutuksi myös Brittein saarilla. Freijaa kutsuttiin myös Maaäidiksi, ja Branstonin mielestä Sheeloen asento kuvaa sitä, kuinka Freija eli Maaäiti odottaa 'kutsuvan avoimena' Taivaan jumalaa hedelmöittämään hänet (Branston 1974, 15; 154 ja 1977, 13). Sheelan alkuperä ei välttämättä kuitenkaan ole naispuoleisessa jumaluudessa, sillä arkeologian emeritusprofessori Etienne Rynne ehdottaa artikkelissaan *A Pagan Celtic Background for Sheela-na-Gigs* vuodelta 1987, että roomanien ja keskiaikaisten Sheeloen prototyypit tulevat esikristilliseltä kelttiläiseltä rautakaudelta. Samalla Rynne argumentoi sen puolesta, että nämä hahmot olivat yhteydessä hedelmällisyyskulttiin ja jotenkin sekoittuivat tai tulivat muuten yhdistetyiksi miespuolisen Cernunnos-jumalan kanssa. Tämä selittäisi esimerkiksi sen, miksi selkeästi naispuolisilla Sheeloilla ei tavallisesti ole lainkaan rintoja. Keltit rakastivat kaksoismerkityksiä, ja Rynnen mukaan keltit olisivat helposti voineet sulauttaa yhteen kaksi samantyyppistä hahmoa. On mahdotonta sanoa, tapahtuiko näin todellisessa elämässä, mutta myöhemmältä ajalta tunnetaan samantyyppisiä veistoksia, joiden sukupuolesta ei ole varmuutta. Tämä kehitys

16 *Cailleach* on populaäriritadiostakin tuttu hahmo, jossa mainitut hedelmällisyyden ja sodan attributit yhdistyvät. Hahmo kuvataan usein rumaksi, vanhaksi ja noitamaiseksi, mutta samalla kyvykkääksi muuttamaan ulkomuotonsa täysin päinvastaiseksi. *Cailleach* voidaan kääntää englanniksi sekä sanoilla *hag* (noita, myös kuv.) että *nun* (nunna).

johti lopulta keskiaikaisen Sheelan luomiseen. Uusi Sheela-elementti tuli Irlantiin 1100-luvulla romaanisen arkkitehtuurin ja anglo-normannien vaikutuksen myötä. Tämä uusi elementti juurtui hyvin Irlantiin, sillä irlantilaiset vain muokkasivat vanhaa jalat ristissä istuvaa pakanallista motiivia uuteen Sheela-muottiin ja tekivät näin 'enemmän ja parempia Sheela-na-gig-veistoksia kuin kukaan muu' (Rynne 1987, 189-202).

Kiveen kirjoitetut saarnat – Sheeloen kristilliset tulkinnat

1000-luvun lopulla alkoi Euroopassa ennennäkemättömän voimakas ekonominen ja sosiaalinen kehitys, joka jatkui aina 1200-luvun lopulle saakka. Tämä kehitys johti lisääntyvään kaupungistumiseen sekä populaation kasvuun. Samaan aikaan myös paavin valta kasvoi ja uudet luostariliikkeet kukoistivat. Pyhiinvaellus oli suosittua, ja Santiago de Compostela oli Rooman ohella yksi vilkkaimmista pyhiinvaelluskohteista. Pyhiinvaellus oli osa sitä kilvoittelua, jonka tavoitteena oli ikuinen elämä tuonpuoleisessa. Keskiaikaisen kirkon mukaan syntiä tehtiin jatkuvasti, ja kuolemansynneistä pahimmat (ja kirkon mielestä eniten harjoitetut) olivat Avataria eli Ahneus ja Luxoria, joka käännetään Hekumallisuudeksi tai Himoksi. Ahneus laskettiin synniksi, johon valtaosin miehet syllistyivät, ja Himo puolestaan oli eksklusiivisesti varattu naisille. Kirkkotaiteessa himoa kuvattiin esimerkiksi naiseksi, jonka rintoja ja sukupuolielimiä käärmeet ja rupikonnat söivät. Romaaninen kirkkotaide loisti ympäri Eurooppaa, ja hyvin merkillepantavia ovat siihen kuuluneet niin kutsutut ekshibitionistiset figuurit, jotka esittivät sekä miehiä että naisia sukupuolielimet tai anuksen paljastavassa asennossa. Painotus oli sukupuolielinten esittämisessä, sillä kirkon opetuksen mukaisesti syntisten rangaistus kohdistui siihen ruumiinosaan, jolla he syntiä olivat tehneet. Figuurit olivat kiveen kirjoitettuja saarnoja: varoituksia himoa ja synnintekoa vastaan (Kelly 1996, 6;9-10).

Yksi Sheela-tutkimuksen uranuurtajista, taidehistorioitsija Jørgen Andersen, oli ensimmäinen, joka ehdotti, että Sheelat ja romaaninen kirkkotaide kuuluivat yhteen. Andersen esitti väitöskirjassaan *The Witch on the Wall – Medieval Erotic Sculpture in the British Isles*, että Sheeloja on luultu varhaisemmiksi kuin ne todellisuudessa ovat. Tämän Andersen katsoi johtuvan siitä, että niiden alkuperäinen merkitys oli kadonnut. Tämä merkitys korvattiin sittemmin arvauksilla esikristillisestä alkuperästä. Sheelat ovat kuitenkin peräisin vasta 1200-luvulta, ja ne ovat lähtöisin Länsi-Ranskasta ja Normandiasta. Sieltä ne kulkeutuivat normannien hallitsemille alueille Englantiin ja saivat aivan erityisiä sävyjä Irlannissa. Sheeloen veistäjät ottivat vaikutteita vanhoilta, myyttisiltä figureilta. Andersen näkee, että

Sheelat saattoivat olla tämän normannien ja gaelilaisten yhteensulautumisen tulos. Andersenin mukaan Irlannissa tuntuu keskiajalla vallinneen tietoisuus esikristillisistä ajoista, mikä selittäisi sen, että veistäjät osasivat liittää vanhoja, pakanallisia piirteitä uuteen motiiviin.¹⁷ Tätä he käyttivät hyväkseen korostaakseen sitä efektiä, joka vastenmielisen ja ruman hahmon näkemisestä syntyy (Andersen 1977, 95; 113).

Sheela kehittyi alkujaan romaanisesta figuurista ja sai sittemmin mukaansa maagisia elementtejä ja lopulta tuli yhdistetyksi niihin vanhoihin naisiin, joita irlantilaisessa kertomusperinteessä oli runsaasti: amatsooneihin, jotka opettivat nuorille heeroksille taistelutaitoja, sotaa rakastavaan kuningatar Medbiin tai noitaan (*cailleach*), joka taistelukentillä esiintyi valeasuisena mutta joka näyttäytyi sotureille tavalla, jossa mukana oli (epämiellyttävä) itsensä paljastaminen. Nämä kaikki hahmot olivat taustalla, kun Sheeloille lisättiin rintojen tilalle kylkiluut, tatuoidut posket, mieltä askarruttavat päähineet sekä muut attributit. Tämä normanniaiheen gaelisointi on Andersenin mielestä todennäköinen selitys sille, että Sheelat kehittyivät keskiajalla sellaisiksi kuin kehittyivät. Sheeloista tuli sittemmin rakennusten suojelijoita, ja ne toimivat apotropiaattisesti, torjuen niin maallisen kuin hengellisenkin pahan vaikutuksia. Sheeloen asemoinnista päätellen veistokset oli asetettu rakennusten heikkoihin kohtiin, kuten katon ja seinän väliin, minkä Andersen ajatteli entuudestaan vahvistavan ajatusta Sheelasta rakennuksen vahvistajana ja suojelijana (Andersen 1977, 107-108; 113).

Andersenin teoria sai runsaasti kannatusta akateemisissa piireissä, mutta tutkijapari Anthony Weir ja James Jerman halusivat jatkaa tutkimusta siitä, mihin Andersen sen heidän mielestään lopetti. Weir ja Jerman korostavat teoksessaan *Images of Lust: Sexual Carvings on Medieval Churches* Sheeloen mannereurooppalaista alkuperää ja toteavat Sheeloen yhdistämisen jumalattariin olevan vain epätoivoinen yritys löytää Brittein saarilta vastaus ongelmaan, joka ei ole ainoastaan Brittein saarten. Tutkimuksessaan Weir ja Jerman argumentoivat sen puolesta, että Sheelat ja muut ekshibitionistiset veistokset olisivat osa kirkon moraalista opetusta. Niiden tehtävänä oli visuaalisesti vahvistaa sitä tietä, jota pitkin kirkko kehotti enimmäkseen lukutaidottomia ihmisiä kulkemaan. Sheelat olivat ikään kuin pahan ilmentymä taistelussa pahaa vastaan. Sheelat olivat näiden kahden tutkijan mukaan samanaikaisia muiden romaanisen tyylin veistosten kanssa. Niiden kytkös seksuaalimoraaliin ja kirkon tarjoamaan pelastukseen oli niin vahva,

17 Andersen käsitteli teoksessaan myös niin kutsuttuja 'proto-Sheeloja' (1977, 76), veistoksia, jotka edelsivät ajallisesti Sheeloja. Nämä veistokset ovat useimmiten peräisin hautausmailta tai vanhoilta luostarialueilta, ja niistä varhaisimmat on ajoitettu 900-luvulle. Näistä proto-Sheeloista kenties kuuluisimmat ovat Boa Islandin Janus-figuuri sekä Lustymoren figuuri, White Islandin figuuri ja Clonmacnoisen mahdollinen Cernunnos-figuuri.

että veistokset säilyivät kirkoissa vielä kauan sen jälkeen, kun romaaninen tyyli ja patsaiden alkuperäinen tarkoitus oli jo unohtunut (Weir & Jerman 1986, 10).

Sheelat tulivat Brittein saarille pyhiinvaeltajien ja vaeltavien veistäjien mukana. Romaanisissa kirkoissa ekshibitionistiset veistokset eivät suinkaan ole yksin: seuranaan Sheeloilla on muun muassa (usein alastomia) aviorikkoja. Lisäksi ympäristöstä löytyy miehiä, jotka komeilevat erektiollaan, sekä naisia, joiden rintoja käärmeet imevät. Tuntemattomia eivät myöskään ole saiturit ja kiteupiikit, merenneidot, eläinkasvoiset muusikot sekä käärmeihmiset, jotka usein ovat vääntyneenä asentoon, joka paljastaa anuksen. Nämä erilaiset synnintekijät ovat usein jo helvettiin tuomittujen kanssarikollistensa kanssa kuvattuja. Veistäjät siis veistivät ihmisluonnon ikävimpiä puolia. He eivät arastelleet kertoessaan, kuinka viheliäinen oli erityisesti olemuksessaan nainen, joka oli saattanut tuhon partaalle koko ihmiskunnan ja aiheuttanut paratiisista karkotuksen. Weir ja Jerman toteavatkin, että naispuoleiset ekshibitionistit, joihin Sheelatkin luetaan, olivat 'uskomattoman naisvihan hedelmä' (1986, 22; 40-58).

Weirin ja Jermanin teoria on saanut laajaa hyväksyntää erityisesti akateemisissa piireissä. Myös ainoa suomalainen Sheeloja osana keskiaikaista kirkkotaidetta käsitellyt tutkija Aila Viholainen yhtyy Weirin ja Jermanin teoriaan. Viholaisen mielestä 'aiemmin tutkijoiden piirissä vallalla ollut tulkintaa, joka tehtiin liittämällä kuva perinteiseen irlantilais-kelttiläiseen uskomusjärjestelmään, voi arvioida välittömän tulkinnan petollisuuden näkökulmasta. Tällöin välitön kokemus sammutti kyselevän uteliaisuuden, jota vasta myöhemmin alettiin herätellä uudelleen'. Viholaisen mukaan keskiajalla seksuaalisuuden osalta keskiössä olivat nainen ja hänen ruumiinsa. Eeva oli ensimmäisenä naisena viettelijä ja synnin väylä. Alastomuus oli synnin merkki, joka merkitsi vaaraa ja pahuutta. Himosta tulikin Viholaisen mukaan 'yksi keskeinen naisena olemisen luonnehdinta' (2006, 141-163).

Kuten kaikki muutkin Sheeloista esitetyt teoriat, myös Weirin ja Jermanin teoria on saanut osakseen kritiikkiä. On ehdotettu, että kenties romaanisen taiteen maastavienti tapahtui toisin päin: Sheela-motiivi saattoi kulkeutua Brittein saarilta mantereelle ja näin tulla osaksi romaanisen ajan ekshibitionistisia veistoksia (Hickey 1976, 57). Tutkija Shae Clancy (2001, 14) on esittänyt suurimmat erot Manner-Euroopan ekshibitionististen veistosten ja Sheelojen välillä seuraavasti:

Mantereen ekshibitionistiset veistokset

- Maskuliinisia, feminiinisiä ja eläimellisiä figureja
- Figureilla seurassaan muita hahmoja
- Rakennusten sisällä
- Joskus liminaalisia
- Epäilemättä inhimillisiä
- Naisfiguurit ovat anatomisesti tarkkoja: seksuaaliset piirteet ovat oikeassa suhteessa muuhun vartaloon
- Kiinnittävät harvoin tarkoituksellisesti huomiota sukupuolielimiin käsillään
- Ainoastaan kirkoissa

Brittein saarten Sheelat

- Ainoastaan naisfigureja
- Yksittäisiä
- Rakennusten ulkopuolella
- Melkein aina liminaalisia
- ”Epäinhimillinen” ulkomuoto
- Anatomisesti vääristeltyjä, suurennettu pää ja vulva, rinnat olemattomat tai surkastuneet
- Melkein aina tekevät näin
- Kirkoissa ja sekulaareissa rakennuksissa, myös yksittäisinä kivipatsaina

Sheelat on yhdistetty myös pyhimyksiin, sillä osa niistä sijaitsee tietyille pyhimyksille omistettujen luostarien seinissä. Esimerkiksi Ballyvourneyn Sheela, joka sijaitsee Pyhän Gobonetin luostarin eteläseinässä, on hartauden harjoittajien kohteena vielä tänäkin päivänä. Eritoten naiset käyvät koskettamassa ja hieromassa Sheelaa sen oletetun hedelmällisyyttä lisäävän voiman ansiosta. Pyhä Gobonet tunnettiin erityisesti parantajana. Aiemmin kyläläiset käyttivät puusta veistettyä pyhimyksen kuvaa, koska kivistä veistosta (Sheelaa) ei voinut irrottaa seinästä. He kantoivat veistosta sairastavien ihmisten koteihin ja ilmeisesti myös synnyttävien naisten luo (Guest 1937, 374-384). Myös muita Sheeloja on yhdistetty pyhimyksiin niiden attribuuttien vuoksi, sillä niillä on ollut yhteys sekä hedelmällisyyteen ja naistentautien parantamiseen että kättilöiden suojeluun (Godwin 1969, 222-223). Osa tutkijoista on yhdistänyt Sheelat suoraan Irlannin merkittävimpään naispyhimykseen Pyhään Brigitiin (Green 1995, 200).

Erityisesti Pohjoismaissa kannatusta sai Erling Rumpin teoria Sheeloista *Mater Ecclesian* kuvina. Rump perusti näkemyksensä hyvin pitkälti siihen, että hän oli toiminut naistentautien ja synnytysten erikoislääkärinä jo vuosien ajan. Rumpin mukaan Sheelat olivat kuvia synnyttävistä naisista, ja hänen mielestään sekä veistosten tuskallinen ilme että vulvan ulkonäkö viittasivat selkeästi naiseen synnytyksen kolmessa eri vaiheessa: ennen synnytystä, juuri sen aikana tai välittömästi sen jälkeen. Rump toteaa sukupuolielimillä olevan muutakin kuin vain eroottista merkitystä: ne toimivat mukana hedelmöityksessä ja tuovat uuden elämän maailmaan. Rump myöntää Sheelojen tehtävän olevan epäselvä, mutta toteaa sillä olevan jotain tekemistä elämän alkamisen kanssa. Hänen mukaansa Sheelat tuntuivat viestittävän asennollaan 'Astu sisään elämään!'. Rumpin mukaan useat keskiaikaisen kirkon esineet ja rituaalit viestittivät samaa asiaa. Esimerkiksi kastemalja symboloi kohtua ja antaa kristinuskon lapsille elämän. Pääsiäisenä hedelmöityksen miehistä aspektia edustava kynttilä kastettiin kolme kertaa kastemaljassa olevaan veteen. Pappi sanoi tekevänsä veden hedelmälliseksi Jumalan avulla, minkä jälkeen se oli valmista ihmisten uudestisyntymiselle. Rumpin mielestä kaikki keskiajalla tunnustivat Sheelan, sillä se näytti ihmisille sen elämän polun, jolle kaikki synnytyksessä ja sen jälkeen kääntyivät. Sheelat olivat senaikaisen kirkon mainoksia: koska suurin osa väestöstä oli lukutaidotonta, kehotti Äiti Kirkko heitä näin kuvien kautta valitsemaan oikean tien (Rump 1976, 40-46).

Rump ei siis täysin kumonnut Andersenin teoriaa siitä, kuinka Sheeloilla olisi ollut pahaa karkottava, apotropiaattinen merkitys. Rumpin mielestä Sheelat esittelivät Äiti Kirkon oikeaa tietä ja paholainen oli kyllä karkottava nähtyään tämän pyhän paikan, josta elämä ja kristillinen uudestisyntyminen saivat alkunsa. Rump myöntää myös, että Sheeloilla saattoi olla jotain tekemistä hedelmällisyyden kanssa, mutta luonteeltaan hedelmällisyys ei missään nimessä ollut eroottista tai luonnollisesta poikkeavaa (1978, 41-42).

Naisille tarkoitetut naispatsaat – Sheelojen gynosentriset tulkinnat

Vaikka gynosentriset tulkinnat sopisivat pääpiirteiltään kahteen jo esiteltyyn tulkintakehykseen, ansaitsevat ne tulla mainituksi erikseen. Gynosentrisissä teorioissa tulkinnan keskipisteenä on nimenomaan se havainto, että Sheelat esittävät naisia ja että niiden pääyleisönä olivat naiset. Mikä on tämän kiveen hakatun naisen tarina? Miksi näitä naisenmuotoisia kuvia ylipäänsä veistettiin?

1930-luvun alussa brittiläinen antropologi ja erityisesti egyptologina tunnustusta saanut Margaret Murray esitti teorian naispuolisista hedelmällisyysfigureista,

koska niihin aikoihin erityisesti Britanniasta raportoitiin uusien Sheelojen löytymisestä. Murrayn mukaan naisfiguurit oli siihen asti luokiteltu yhden ja saman äitijumalatar-termin mukaisesti, vaikka lähempi tarkastelu osoitti, että figuureissa on suuria eroja. Tutkittuaan näitä eri aikoihin ja eri maanosiin liittyviä naishahmoja Murray totesi niiden jakautuvan kolmeen eri tyyppiin, niiden uskonnollispsykkisien merkityksien perusteella. Tyypit ovat seuraavat: 1. Universaali äiti tai Isis-tyyppi, 2. Jumalainen nainen tai Ishtar-tyyppi ja 3. Personifioitu Yoni eli Baubo-tyyppi (Murray 1934, 93; 97).

Universaali äiti on edellä mainituista tyypeistä se, joka edustaa todellista äitijumalataria. Hahmo on usein esitetty isorintaisena, joko raskaana olevana tai naisena, jolla on lapsi käsivarsillaan. Hän on syntyneiden ja syntymättömien lasten suojelija ja ravitsija, ja tämän vuoksi hän suojelee ja ravitsee myös koko ihmiskuntaa nyt ja tulevaisuudessa. Murrayn mukaan 'äitijumalataria palvoivat kaikkina eri aikoina ja eri uskonnoissa niin miehet, naiset kuin lapsetkin, sillä äidin ja lapsen välinen suhde on universaali'. Toinen tyyppi, jumalallinen nainen, on Murrayn mukaan kuvaus nuoresta, kauniista naisesta. Tämä nuori nainen edustaa jumalallista naista eli naista, jota miehet himoitsevat ja joka on potentiaalinen äiti, mutta silti vielä neitsyt. Istar-tyyppi kuuluu osanaan sellaisiin jumaluuksiin, joita ainoastaan miehet palvoivat (Murray 1934, 93-94).

Kolmannessa tyypissä sukupuolielimiä on tärkeä rooli. Murrayn mukaan on selvää, että kolmannen tyypin figuurit olivat olemassa ainoastaan naisia varten. Tähän Baubo-tyyppiin Murray yhdisti Sheelat. Murrayn mukaan Sheelat vetosivat naisten luonteen seksuaaliseen puoleen ja niitä käytettiin nostattamaan ja stimuloimaan naisten seksuaalisia haluja. Näin ollen kyseiset hahmot edustaisivat kuvaa naisesta, joka on valmistautumassa kumppanilleen. Figuurit olisivat toimineet niin, että naiset niitä katsoessaan näkevät itsensä kuin peilistä ja asettuvat kuvan naisen asemaan, ja siten valmistautuvat seksuaalista kanssakäymistä varten. Se, että Sheelat vetosivat naiseen, oli Murrayn mukaan niiden alkuperän syy. Sen vuoksi ne myös jatkoivat olemassaoloaan niin kauan, ja kristillisen kirkon oli pakko hyväksyä nämä naisten elämässä niin tärkeää roolia esittävät kuvat (Murray 1943, 99).

Uusimman täyspitkän tutkimuksen Sheeloista on julkaissut Barbara Freitag. Kirjassaan *Sheela-na-gigs – Unravelling an Enigma* Freitag toteaa Sheelojen olevan vanhoja, hedelmällisyyttä edistäviä ja synnytyksessä auttavia esi-isien henkiä. Freitagin mukaan Sheelat kuuluivat tavallisen kansan elämään, mistä todisteena ne esiintyvät enimmäkseen syrjäisissä kyläkirkoissa ja ne ovat paikallisten veistäjien eivätkä ammattilaisten luomia. Sheeloista ei kerrottu mielellään tutkijoille, eikä papisto kyennyt taivuttelemaan kansaa tuhoamaan veistoksia, vaikka halusikin päästä niistä eroon. Freitag näkee Sheeloissa synnyttävän naisen: alastomuus, tuskasta irvistävät kasvot, käsien outo asento, roikkuva vulva sekä jalkojen

erillään oleminen viittaavat synnyttävään naiseen eivätkä suinkaan eroottiseen veistokseen. Niinpä Freitagin teesinä onkin, että Sheelat kuuluvat kansanhenkiin, joiden päätehtävänä oli avustaa naisia synnytyksissä mutta jotka luultavasti kytkeytyivät myös ihmisten ja eläinten hedelmällisyyden takaamiseen sekä maanviljelyksessä hyvään satoon. Sheelat olivat liitoksissa myös kuolemaan, sillä elämä ja kuolema olivat riippuvaisia toisistaan: ne olivat ja ovat edelleen välttämättömiä ja väistämättömiä. Maanviljelyyn perustuvassa yhteiskunnassa, jossa ihmiset olivat suoraan riippuvaisia ympäristöstään, ja jossa maanviljelyn satoon ja karjan hedelmällisyyteen koskevat riitit olivat ihmisille äärimmäisen tärkeitä, ei kirkko voinut estää Sheeloen olemassaoloa, vaan päätti sietää niitä, kunnes ihmiset olisivat valmiita luopumaan niistä ja luottamaan ainoastaan yhteen 'oikeaan' Jumalaan (Freitag 2004, 68-70).

Sheelat edustavat Freitagin mielestä sitä ideaalia, johon synnyttävä nainen tähtäsi. Sheeloen massiivisia sukupuolielimiä saatettiin hieroa synnytyksen edistämiseksi, ja osin Sheelat kuvaavat Freitagin mukaan synnytyskivien asettamista vulvan sisään synnytyksen helpottamiseksi. Sheeloen seisova tai kyykyssä oleva asento kuvaa keskiajalla suosituimpia synnytysasentoja, ja Sheeloen käsissä tavatut esineet saattavat olla esimerkkejä synnytysvaljaista ja synnytyskivistä. Joitakin Sheeloja on löydetty kuvattuina kirkkojen kastemaljoihin, mitä Freitag pitää suorana viitteenä siihen, että Sheelat todella symboloivat synnyttävää naista. Freitag kuvailee tutkimuksessaan ympäri Eurooppaa vietettyjä juhlia, joissa kuolema ja hedelmällisyys yhdistettiin toisiinsa¹⁸ ja tulee siihen tulokseen, että Sheelat olivat eri puolilla Eurooppaa palvottujen 'synnytyshenkien' veistettyjä symboleita. Tämä synnytyshenki oli esi-äidin omainen hahmo, jonka apua pyydettiin synnytyksen alkaessa (esimerkiksi saksan *'Erdalte'* tai *'barhäuptige Grossmutter'*). Sheeloen yläruumis kuvaa sitä pelkoa ja kunnioitusta, jota esi-isien henkiä kohtaan tunnettiin; alaruumis puolestaan viittaa hedelmällisyyteen ja synnytykseen Freitag 2004, 88-102).

Sheelat, jotka paikalliset käsityöläiset olivat veistäneet, olivat tärkeässä osassa kylien elämässä. Niitä säilytettiin erityisissä paikoissa. Mahdollisesti vanhat naiset pitivät niitä huostassaan. Veistosten luona vierailtiin, ja ne tuotiin mukaan tärkeiden päivien juhllisuuksiin. Raskaana olevat naiset menivät niiden luo ja palvoivat niitä yksityisesti. Kirkko antoi perinteen jatkua mutta sijoitti Sheelat kuitenkin niin korkealle, että niiden koskettamisesta kirkoissa tuli käytännössä mahdotonta. Niiden koskettaminen ja hierominen oli ollut tärkeä osa vanhaa rituaalia. Myöhemmin vanhojen Sheeloen poistaminen kirkoista kuului myös suunnitelmaan samoin kuin se, että kirkko alkoi rakentaa omanlaisiaan Sheeloja valmiiksi kirkkorakennuksiin. Freitagin mukaan Sheelat veistettiin esimerkiksi palkkien päätyihin tai kirkkojen

18 Esimerkiksi Irlannissa vietetyt ruumiinvalvoijaiset, joissa saatettiin tanssia ja kanssakäymisen vastakkaisen sukupuolen kanssa oli enemmän sääntö kuin poikkeus.

Kuva 3. Sheela-na-gig, Llandrindod, Wales; Sheela-na-gig, Oaksey ja Sheela-na-gig, Kilpeck, Englanti. Kaksi jälkimmäistä ovat edelleen *in situ*: Oaksey'n Sheela on paikallisen, 1200-luvulta peräisin olevan kirkon seinässä ja Kilpeckin Sheela St Maryn ja St Davidin kirkossa, joka valmistui noin vuonna 1140. Llandrindodin Sheela on tällä hetkellä Radnorshire Museumin kokoelmassa. Piirrookset: Darren Maher.

pääkuorien kaariin, jotta niitä oli mahdoton koskettaa ja jotta niiden ympäri oli mahdotonta kävellä, kuten vanhoissa riiteissä usein tehtiin. Nämä uudet Sheelat eivät enää kuvanneet elämän ja kuoleman symboliikkaa, sillä Sheelojen ala- ja yläruumis eivät juuri enää eronneet toisistaan (esimerkiksi käy Kilpeckin Sheela) eivätkä välttämättä edes muista veistoksista. Myöhemmin kirkko halusi kokonaan eroon Sheeloista eikä enää rakennuttanut niitä osaksi muuta kirkkotaidetta, joten sittemmin Sheelat jatkoivat eloan linnanomistajien ansiosta linnanmuureissa ja -seinissä (Freitag 2004, 112-115).

Lopuksi

Kuten Emma Rees (2002, 124) on sattuvasti todennut: 'Sheelat eivät muutu. Tulkinnat siitä muuttuvat.' Tulkinnat Sheeloista ovat todellakin aikojen saatossa muuttuneet, ja Sheela on esittänyt niin kelttiläistä jumalatarta, synnytyshenkeä kuin varoitusta lihan himoja vastaan. Kaikki teoriat Sheeloista sisältävät kuitenkin aukkoja. Mikäli Sheela on kelttiläinen jumaluus, miksi veistoksia alettiin tehdä suuressa määrin vasta myöhäiskeskiajalla? Miksi esikristillisten hedelmällisyssymbolien olisi annettu olla kirkkoissa, usein vieläpä ainoana olemassa olevana koristeena? Onko irlantilaisen kertomuserinteen yhdistäminen Sheeloihin turhan kaukaa haettua? Jos Sheelat puolestaan esittävät skandinaavista jumalatarta, on perin kummallista, että Skandinaviasta kyseiset veistokset puuttuvat melkein kokonaan. Mikäli Sheelat

olivat kirkon kiveen kirjoitettuja saarnoja, miksi jotkin niistä sijaitsevat niin korkealla, että niitä ei näe, ellei niiden tiedä olevan siellä? Miksi ainoastaan naispuoleinen ekshibitionisti olisi ainoana romaanisen kirkkotaiteen motiiveista kulkeutunut Brittein saarille? Onko mahdollista, että maastavienti tapahtui toisin päin? Miksi osa Sheeloista näyttäytyvät kovin hilpeänä, jopa tanssiasennossa, mikäli tarkoituksena oli kuvata veistos syntiäkin rumempaa? Miksi Sheeloa laitettiin myös maallisiin rakennuksiin? Mikäli Sheelat ovat synnytyksissä auttavia kansanhenkkiä, mitä ne puolestaan tekevät kirkoissa? Synnyttävä nainen on mielikuvana niin voimakas, ettei sen pitäisi jättää paljoa tulkinnan varaan. Sheelat jättävät tulkinnanvaraa.

Sheelat tuottavat katsojalle enemmän kysymyksiä kuin vastauksia. Toistaiseksi mikään esitetty teoria ei kata kaikkia veistoksia, joista jokainen on omanlaisensa kokonaisuus. Sheelat kuitenkin herättävät mielenkiintoa, ja Eamonn P. Kelly onkin todennut Sheela-tutkijoiden olevan jopa mielenkiintoisempia kuin itse veistosten. On kiinnostavaa, kuinka veistokset ovat herättäneet uteliaisuutta niin laajan ja poikkitieteellisen tutkijapiirin parissa. Monia Sheeloista esitettyjä tulkintoja on kuitenkin vaikea vertailla keskenään, sillä akateemisesti ne liikkuvat täysin eri tasoilla eivätkä siten pysty 'keskustelemaan keskenään'.

Vaikka Sheelosten alkuperä saattaakin ilman uutta todistusaineistoa jäädä edelleen arvoitukseksi, tosiasia on se, että Sheelosten merkitys ja funktio ovat ajan myötä muuttuneet. Aikaisimman kansanperinteen tutkimukseen perustuvan lausunnon Sheelosten funktiosta esitti saksalainen Johann Kohl. Kohlin informanttina toiminut vanha mies oli sanonut naisten toimineen Sheeloina pahan onnen karkottamiseksi. Myös Guest haastatteli noin sata vuotta myöhemmin vanhaa naista, joka yhdisti Sheelat vielä nimenomaan oikeisiin naisiin. Itse esittäisin hedelmällisyysfunktion olevan myöhempää perua, sillä siitä olemassa oleva lähdeaineisto on verraten myöhäistä. Toki voi olla, että apotropiaattinen funktio ei sulkenut pois hedelmällisyysfunktioita. Huomionarvoista tässä Sheelosten pahalta suojelemisen tehtävässä on niiden asema erilaisten rajojen tuntumassa. Jo varhaisemmat proto-Sheelat sijaitsevat erilaisilla hautausmailla, ja myöhemmin Sheelat sijoitettiin kirkkojen ovensuihin, eli pyhän ja maallisen välimaastoon. Andersenin huomio, että Sheelat asetettiin rakennuksissa niiden heikkoihin rakakohtiin, on myös mielenkiintoinen samoin kuin Patrick K. Fordin teoria Sheeloista tämän- ja tuonpuoleisen rajapyykkeinä osoittamassa kulttuurin ja yhteiskunnan rajoja. Mielenkiintoinen tutkimuksen aihe olisikin Sheelosten suojeleva vaikutus irlantilaisen keskiaikaisen torjuntataikuuden kontekstissa. Tämä voisi olla uusi ja hyödyllinen tapa lähestyä Sheelosten arvoitusta, samalla se kenties kattaisi suurimman osan olemassa olevista veistoksista ja tarjoaisi mahdollisen ratkaisun Sheelosten salaisuuteen.

Kirjallisuus

- Aikio, A. (toim.), uusinut R. Vornanen. 1981. *Usi sivistyssanakirja*. Helsinki: Otava.
- Andersen, J. 1977. *Witch on the Wall. Medieval Erotic Sculptures in the British Isles*. Kööpenhamina: Rosenkilde and Bagger.
- Branston, B. 1957. *The Lost Gods of England*. Repr. 1974. Lontoo: Thames and Hudson Ltd.
- Branston, B. 1977. 'Sheela-na-gig'. *The Irish Times*, 24.9.1977, 13.
- Byrne, J. 1902. 'The Parishes of Temple Roan and Wallstown'. *Journal of the Cork Historical and Archaeological Society* 8, 83–85.
- Carlsson, F. 1978. 'Naked Truth still veiled?' *ICO. Den iconographiske post* 3, 30–37.
- Clibborn, E. 1840-1844. 'On an Ancient Stone Image Presented to the Academy by Charles Halpin, MD'. *PRIA*, 565-576.
- Corish, P. J. 1981. *The Catholic Community in the Seventeenth and Eighteenth Centuries*. Dublin: Helicon Limited.
- Donovan, K. 1994. 'Touching Faith in a Stone Sheela'. *The Irish Times*, 7.7.1994, 11.
- Dunn, J. H. 1977. 'Sile-na-Gioch'. *Eire-Ireland. A Journal of Irish Studies* 12, 68–85.
- Ford, P. K. 1998. 'The Witch on the Wall. Obscenity Exposed in Early Ireland'. Teoksessa Jan M. Ziolkowski (toim.), *Obscenity. Social Control and Artistic Creation in the European Middle Ages*. Leiden, Boston, Köln: Brill, 176-194.
- Freitag, B. 2004. *Sheela-na-gigs. Unravelling an Enigma*. London: Routledge.
- Freitag, B. 1998&1999. 'A New Light on the Sheela-na-gigs'. *Éire-Ireland* 33 (3/4) & 34 (1), 50–69.
- Gantz, J. 1981. *Early Irish Myths and Sagas*. London: Penguin Books.
- Godwin, J. P. 1969. 'Sheela-na-gigs and Christian Saints'. *Folklore* 3, 222–223.
- Green, M. 1995. *Celtic Goddesses. Warriors, Virgins and Mothers*. London: British Museum Press.
- Green, M. 1986. *The Gods of the Celts*. Gloucestershire: Bramley Books.
- Guest, E. M. 1937. 'Ballyvourney and Its Sheela-na-gig'. *Folklore* 48, 374–384.
- Guest, E. M. 1936. 'Irish Sheela-na-gigs in 1935'. *JRSAI* 66, 107–129.
- Hickey, H. 1976. *Images of Stone*. Belfast: Blackstaff Press.
- Kelly, E. P. 1996. *Sheela-na-gigs. Origins and Functions*. Dublin: Country House.
- Kohl, J. G. 1843. *Reisen In Irland*. Zweitel Theil. Dresden ja Leipzig: Arnoldische Buchhandlung.
- Leask, H. G. 1936. 'Sheela-na-Gig, Bunratty Castle, Co. Clare'. *JRSAI* 66, 313.
- Lyons, P. 1937. 'Sheela-na-Gig at Kilmacomma, Co. Waterford'. *JRSAI* 67, 127–128.
- MacKillop, J. 1998. *A Dictionary of Celtic Mythology*. New York: Oxford University Press.
- Manning, C. 1987. 'A Sheela-na-Gig from Glanworth Castle, Co. Cork'. Teoksessa Etienne Rynne (toim.), *Figures from the Past. Studies on Figurative Art in Christian Ireland. In honour of Helen M. Roe*. Irlanti: The Glendale Press, 278-282.
- McMahon, J. & Roberts, J. 2001. *The Sheela-na-gigs of Ireland and Britain. The Divine Hag of the Christian Celts – An Illustrated Guide*. Dublin: Mercier Press.
- Mercier, V. 1962. *The Irish Comic Tradition. The Key Book of Irish Literary Criticism*. Repr 1991, London: Souvenir Press.
- Murray, M. A. 1934. 'Female Fertility Figures'. *The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland* 64, 93–100.
- Nørrelykke, C. 1977. 'En sheela fra Vendsyssel'. *ICO, Den iconographiske post* 2, 34–37.
- Ó Cathasaigh, T. 1996. 'Gat and Díberg in Togail Bruidne Da Derga'. Teoksessa Anders Ahlqvist, Glyn Welden Banks, Riitta Latvio, Harri Nyberg ja Tom Sjöblom (toim.), *Celtica Helsingiensia. Proceedings from a Symposium on Celtic Studies*. Helsinki: Societas Scientiarum Fennica, 203–213.
- O'Connor, J. 1991. *Sheela na gig*. Tipperary: Fethard Historical Society.
- O'Connor, T. 1840. O'Donovan, John (toim.) *Letters Containing Information Relative to the Antiquities of the County of Tipperary Collected During the Progress of the Ordnance Survey in 1840*. Dublin. (kirjoituskonekopio)

- O'Donovan, J. 1840. *Letters Containing Information Relative to the Antiquities of the County of Tipperary Collected During the Progress of the Ordnance Survey in 1840*. Dublin. (kirjoituskonekopio)
- Rees, E. 2002. 'Sheela's Voracity and Victorian Veracity'. Teoksessa Liz Herbert McAvoy ja Teresa Walters (toim.), *Consuming Narratives: Gender and Monstrous Appetite in the Middle Ages and the Renaissance*. Cardiff: University of Wales Press, 116-127.
- Ross, A. 1973. 'The Divine Hag of the Pagan Celts'. Teoksessa Venetia Newall (toim.), *The Witch Figure. Folklore Essays by a Group of Scholars in England Honouring the 75th Birthday of Katharine M. Briggs*. London and Boston: Routledge & Kegan Paul, 77-106.
- Rump, E. 1976. 'Jeg er vejen, sandheden, og livet'. *ICO, Den iconographiske post* 1-2, 40-48.
- Rump, E. 1978. 'Sheela-na-gig Diagnostic'. *ICO, Den iconographiske post* 3, 38-42.
- Rynne, E. 1987. 'A Pagan Celtic Background for Sheela-na-Gigs?'. Teoksessa Etienne Rynne (toim.), *Figures from the Past. Studies on Figurative Art in Christian Ireland. In honour of Helen M. Roe*. Irlanti: The Glendale Press, 189-202.
- Stokes, W. 1903. 'The Death of Crimthan, Son of Fidach, and the Adventures of the Sons of Eochaid Muigmedon'. *Revue Celtique* 24, 172-207.
- Viholainen, A. 2006. 'Suitsimalla pienennetty paha – joitakin himokkaita kuvallisia aiheita ja motiiveja keskiajalta'. Teoksessa Minna Ahola, Marjo-Riitta Antikainen ja Päivi Salmesvuori (toim.), *Taivaallista seksiä. Kristinuskko ja seksuaalisuus*. Helsinki: Tammi, 139-169.
- Weir, A. & Jerman, J. 1986. *Images of Lust: Sexual Carvings on Medieval Churches*. London: B. T. Battsford Ltd.

Painamaton kirjallisuus

- Clancy, S. 2001. *Sheela-na-gig. Enigma*. Essee.
- Tuomi, I. 2009. *Kelttijumalattaresta keskiajan kirkkotaiteeseen. Sheela-na-gig-tutkimuksen kaksi vuosisataa*. Uskontotieteen pro gradu –tutkielma, Helsingin yliopisto.

Abstract

Sheela-na-gigs are stone carvings of naked women found mainly in the British Isles and most especially Ireland. The women are portrayed in a stylized fashion, with their legs apart, at once revealing and drawing attention to their, often over-sized, genitals. The upper bodies of Sheelas, usually skeletal-like in appearance with the rib cage showing, tend to be in marked contrast with their more rounded and feminine lower bodies. Sheelas are thought to originate from the 12th century onwards. They are mainly found in churches, monasteries and castles, usually near doors or windows. Their origin, meaning and function have been widely speculated about as there are no written records mentioning these enigmatic statues before the 19th century. The name Sheela-na-gig possibly derives from the Irish language, but there is no consensus of its' meaning. Sheelas have been analysed to portray: an old Celtic, or possibly Scandinavian, goddess, an apotropaic amulet, a patron of women, a fertility symbol, a Christian warning against sin, Mater Ecclesia personified, a saint, a witch and a spirit of an ancestral mother helping women during labor. In their earliest records, Sheelas were regarded as vulgar and grotesque and they only began to be studied seriously during the first half of the 20th century. At present, Sheelas are well known in popular culture and they have inspired numerous artists, poets and musicians worldwide. There has been, so far, no in-depth research made on Sheelas in Finland, unlike in other Nordic countries. This article presents a short introduction to Sheela-na-gigs themselves and a review of their research history.